

SAHLGRENSKA AKADEMIN
INSTITUTIONEN FÖR VÅRDVETENSKAP OCH HÄLSA

VÅRDPERSONALENS UPPLEVELSER AV HUR CLOWNER KAN VARA ETT STÖD I ATT IDENTIFIERA RESURSER HOS PERSONER MED DEMENS

En kvalitativ intervjustudie

Ellen Danesjö
Patricia Johansson

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Kurs:	OM5250 Examensarbete i omvårdnad
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2021
Handledare:	Elin Siira
Examinator:	Zahra Ebrahimi

Institutionen för Vårdvetenskap och hälsa

Förord

Stort tack till verksamheten för möjligheten att undersöka detta ämne i samarbete med er. Framför allt vill vi tacka våra kontaktpersoner som har hjälpt oss att göra denna studie möjlig. Arbetet med studien har varit väldigt lärorik för oss. Vi har uppskattat att få en inblick i er verksamhet och ert viktiga arbete med det salutogena förhållningsättet. Något vi kommer att ta med oss i vårt framtida arbetsliv.

Till alla deltagare som medverkat i studien, tack för fina och lärorika samtal. Vi uppskattar att ni tog er tiden och visade stort engagemang.

Vi vill även tacka clownerna för att vi fick vara med och se ert betydelsefulla arbete. Ni berörde oss och gav oss nya perspektiv på hur man kan tänka kring arbetet med personer med demens.

Slutligen vill vi tacka Elin Siira, vår handledare som har funnits där genom hela arbetets gång och stöttat oss. Tack för ditt fina engagemang och all vägledning.

Titel (svensk)	VÅRDPERSONALENS UPPLEVELSER AV HUR CLOWNER KAN VARA ETT STÖD I ATT IDENTIFIERA RESURSER HOS PERSONER MED DEMENS
Titel (engelsk)	Health care staff's experience of how clowns can help to identify innate resources of health in people with dementia.
Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Examensarbete i omvårdnad
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2021
Författare	Ellen Danesjö & Patricia Johansson
Handledare:	Elin Siira
Examinator:	Zahra Ebrahimi

Sammanfattning:

Demens är en sjukdom som främst drabbar äldre. I Sverige är idag cirka en av fem personer över 80 år drabbade. Befolkning blir allt äldre och därför beräknas antalet äldre med demens öka drastiskt i framtiden. Demens kan bero på flera olika underliggande sjukdomar som i sin tur har flera olika symtom, vilket gör omvårdnaden komplex. Relaterat till den komplexa omvårdnaden är det viktigt att sjuksköterskan reflekterar över vilka faktorer som bidrar till hälsa. I det salutogena förhållningssättet är personliga resurser centralt. Sjuksköterskan är i omvårdnadsarbetet ansvarig för att identifiera resurser hos en person. Omvårdnaden ska anpassas efter varje person och syfta till att möta den enskilda personens uppfattning av livskvalité. Utomlands används clowner inom äldreomsorg i stor utsträckning, i Sverige är det inte lika vanligt. Tidigare forskning har visat på hur clowner har en positiv effekt på äldre med demens och att de påverkar livskvalitén. **Syfte:** Syftet med studien är att undersöka vårdpersonals upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens. **Metod:** Uppsatsen är utformad som en kvalitativ empirisk vetenskaplig studie med induktiv ansats. Kvalitativ intervjustudie har tillämpats för att kunna besvara syftet. Uppsatsen är en VFE-uppsats och därför studeras en specifik verksamhet för äldreomsorg. **Resultat:** Tre teman skapades. Tema 1 clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person. Tema 2 clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat. Tema 3 clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag. **Slutsats:** Resultatet visar att clowner kan hjälpa personal att identifiera resurser. I resultatet presenteras hur clowner hjälper personalen att identifiera resurser. Denna studie har visat att clowner som intervention kan ha betydelse i framtiden, genom att underlätta arbetet för personal inom demensomsorgen samt skapa en ökad känsla av sammanhang för personer med demens.

Nyckelord: Demens, Clowner, Hälsofrämjande arbete, Salutogent förhållningssätt, Resurser

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Demenssjukdomar	1
Hälsofrämjande arbete kring demenssjukdomar	2
Clowner inom äldreomsorgen	3
Teoretiskt ramverk	3
Salutogent förhållningssätt	3
Resurser	4
Problemformulering	4
Syfte	5
Metod	5
Design	5
Förförståelse	5
Datainsamling	5
Särskilt boende som erbjuder äldreomsorg med ett salutogent förhållningssätt i västra Sverige	5
Urval	5
Dataanalys	6
Etiskt övervägande	7
Resultat	8
Tema 1 Clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person	9
Clowner anpassar sig efter personen	9
Clowner når fram till alla	9
Clowner tänker utanför boxen	9
Tema 2 Clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat	10
Clowner inspirerar personal	10
Clowner sprider glädje bland personal	11
Clowner påverkar arbetsklimatet	11
Tema 3 Clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag	12
Clowner engagerar boende	12
Clowner bidrar till mening i vardagen för boende	12

Clowner bygger relationer till boende.....	13
Diskussion.....	13
Metoddiskussion	13
Förförståelse	14
Design.....	14
Urval	14
Datainsamling.....	15
Dataanalys	15
Etik.....	16
Resultatdiskussion.....	16
Implikationer för omvårdnad.....	18
Framtida Forskning.....	19
Slutsats	19
Referenslista.....	20
Bilagor.....	23
Bilaga 1. Intervjuguide.....	23
Bilaga 2. Etikansökan till vårdverksamhet vid verksamhetsförlagt examensarbete (VFE) vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa	25
Bilaga 3. Ansökan om etisk granskning av examensarbete Etikgruppen vid Institutionen för Vårdvetenskap och Hälsa.....	29

Inledning

Under 2018 uppskattades mellan 130 000–150 000 personer i Sverige leva med demenssjukdom (Socialstyrelsen, 2017). Enligt Skoog (2016) kommer siffrorna öka dramatiskt världen över relaterat till att människor idag blir allt äldre. Globalt låg siffrorna över människor som levde med demens 2010 på 36 miljoner och år 2050 beräknas antalet ha ökat till 115 miljoner (Prince m.fl., 2013). Personer med demens har ofta särskilda behov och det kan vara svårt för vården att nå personen och tillgodose behov för att ett välbefinnande ska uppnås (Edberg, 2014).

Behandlingen av beteendemässiga och psykologiska symtom hos äldre med demens förknippas ofta med psykofarmaka enligt Kontos m.fl. (2016). Vidare beskriver Kontos m.fl. (2016) att den stora användningen av psykofarmaka samt dess skadliga konsekvenser har uppmärksamats internationellt och att nya riktlinjer rekommenderar icke-medicinska interventioner. Vården ska enligt Socialstyrelsen (2017) syfta till att stödja personer med demens i sin vardag samt uppnå största möjliga livskvalité under sjukdomens olika skeden. Det finns alltså behov av att främja hälsan hos personer med demens och stärka dess resurser.

Utomlands används clownen allt mer inom äldreomsorg med goda effekter för personer med demens (Kontos, Miller, Mitchell & Stirling-Twist, 2017). Däremot görs detta inte i så stor utsträckning i Sverige. I Sverige är clownen vanligt förekommande och uppskattat inom barnsjukvård då alla barn har ett behov av att leka, oavsett frånvaro eller närvaro av sjukdom (Enskär & Golsäter, 2014). Clownerna har en förmåga att distrahera barnens fokus från sin sjukdom genom att överraska och roa barnen (Linge, 2008).

Enligt Kontos m.fl. (2017) har clownen en förmåga att nå fram till personer med demens som vanligtvis är svåra att få kontakt med, samt en förmåga att interagera på olika sätt och skapa relationer med personer som har demens. Rämngård, Carlson & Mangrio (2016) påvisar att clownen skapar en positiv atmosfär i grupp och hjälper äldre med demens att interagera med andra. Vidare beskrivs det att gamla minnen hos de äldre aktiverades vilket också bidrog till ökad interaktion mellan de äldre.

Det finns uppfattningar om att clownen är en underhållningsform för barn och att det kan vara därför det inte används i större utsträckning inom äldreomsorg (Dionigi & Canestrari, 2016). Detta var en orsak till varför ämnet kändes intressant, att det kanske är samhällets uppfattning av clownen som begränsar användningen inom äldreomsorg.

Bakgrund

Demenssjukdomar

Demenssjukdomar är en folksjukdom som drabbar äldre personer och räknas inte som en del av ett naturligt åldrande. I Sverige är idag cirka en av fem personer över 80 år drabbad av någon sorts demenssjukdom (Svenskt Demenscentrum, 2020a). Antalet beräknas enligt Socialstyrelsen (2017) öka när befolkningsgruppen födda på 1940-talet uppnår hög ålder. Demenssjukdomar saknar botemedel. Det finns idag endast symptomlindrande läkemedel, vilket betyder att omvårdnaden istället får stort fokus (Svenskt Demenscentrum, 2020c).

Demenssjukdomar är en stor sjukdomsgrupp som påverkar hjärnan och orsakar kognitiv svikt. Symtom och sjukdomsförlopp varierar kraftigt beroende på vilken del av hjärnan som är påverkad (Edberg, 2014). De kognitiva symtomen består bland annat av afasi (försämrad språkförmåga), apraxi (nedsatt motorisk förmåga), försämrad orienteringsförmåga och exekutiv förmåga. Utöver de kognitiva symtomen kan sjukdomen tillföra ytterligare komplikationer som kan delas in i tre kategorier: beteendemässiga, psykiatriska och kroppsliga symtom. Beteendemässiga symtom kan yttra sig i att personen vandrar, plockar bland sina saker, börjar ropa och upprepar beteenden. Den andra kategorin, psykiatriska symtom yttrar sig ofta i en försämring av minnet. Personer kan också drabbas av förvirring, ångest samt bli agiterade. Den sista kategorin är kroppsliga symtom som ofta yttrar sig senare under sjukdomsförloppet, där är urininkontinens, stelhet, kramper och kontrakturer vanligt förekommande symtom. Många av ovanstående symtom kan lindras av omvårdnadsåtgärder, främst de beteendemässiga (Svenskt Demenscentrum, 2020b).

Den här uppsatsen fokuserar inte på en specifik typ av demens utan på personalens upplevelser av att vårda personer med demens som bor på ett särskilt äldreboende med salutogent förhållningssätt i västra Sverige.

Hälsofrämjande arbete kring demenssjukdomar

I Sverige bor mer än hälften av alla personer med en demenssjukdom i det egna hemmet. Personer med svår demens vårdas däremot ofta på särskilt boende (Socialstyrelsen, 2017). I den här uppsatsen ligger fokus på personer som bor på särskilt boende. Särskilt boende är en boendeform för äldre människor som behöver stöttning i sin vardag. Stödet som ges ska vara individuellt anpassat och kan röra sig om service eller omvårdnad. Syftet är att den äldre med stöttning i sin vardag fortfarande ska kunna leva ett självständigt liv med hög kvalitet (Inspektion för vård och omsorg, 2019).

Vården ska enligt Socialstyrelsen (2017) syfta till att stödja vårddagare i sin vardag samt uppnå största möjliga livskvalité under sjukdomens olika skeden. I Socialstyrelsens (2017) riktlinjer beskrivs flera hälsofrämjande omvårdnadsåtgärder som ökar livskvaliteten hos äldre med demens. Några exempel på dessa omvårdnadsåtgärder är reminiscens som är en vanlig metod inom äldreomsorg. Metoden bygger på personens minnen och upplevelser, genom att aktivera minnen hos en person med demens kan kommunikation underlättas (Svenskt Demenscentrum, 2020d). Validation, en metod som innebär att vårdpersonal bekräftar känslor hos personer med demens och stöttar personen i sin levda verklighet (Svenskt Demenscentrum, 2020e). Djur i vården, musik, sång och dans är exempel på ytterligare omvårdnadsåtgärder.

En stor del av sjuksköterskans arbete består av att ansvara för hälsofrämjande insatser. Enligt International Council of Nurses (ICN:s) etiska kod arbetar sjuksköterskan efter fyra huvudområden. De består av att förebygga sjukdom, främja hälsa, återställa hälsa samt lindra lidande (Svensk sjuksköterskeförening, 2017b). ICN:s etiska kod är förenlig med det salutogena förhållningssättet, där hälsofrämjande åtgärder också är centrala (Antonovsky, 1992). Ur ett salutogent förhållningssätt handlar hälsofrämjande arbete om att ta vara på de resurser som redan finns (Antonovsky, 1992). Därför är kunskap om hälsofrämjande arbete med personer med demens av vikt för sjuksköterskan.

Clowner inom äldreården

I Sverige är clowner vanligt förekommande på barnsjukhus, där målet för clownerna är att fokusera på det friska hos barnen genom att överraska, roa och avleda (Enskär & Golsäter, 2014). Clowner som intervention för äldre används internationellt och har påvisat positiva effekter hos äldre med demens. Kontos m. fl. (2017) har utfört en studie i Kanada där resultatet visar att clowner har en förmåga att nå fram till personer med demens som vanligtvis är svåra att få kontakt med. De kom också fram till att clownerna har en förmåga att interagera på olika sätt och skapa kontakt med personer som har demens. Warner och Spitzer (2011) jobbar som clowner i Australien och Kanada, de beskriver clowners förmåga att hjälpa och förbättra äldres sätt att kommunicera samt att de kan hjälpa dem att vara mer närvarande i sin omgivning. Kontos m. fl. (2016) beskriver att clowner som används inom äldreårds skiljer sig från de clowner som jobbar med barn. De har en röd näsa, men deras ansiktsuttryck är mer neutrala, de använder mindre smink och kläderna de använder väcker minnen från en gammal era. Dessa clowner lägger stort fokus vid sociala, kliniska och familjära detaljer i sina möten med de äldre för att kunna anpassa varje möte efter individ (Kontos m. fl., 2016).

Clowner kan förstärka förmågan hos personer med demens att interagera med andra vilket påvisas i en studie gjord i Sverige. Rängård m. fl. (2016) visade det genom att clownerna skapade en positiv atmosfär i grupp samt ökade interaktionen mellan de äldre. De aktiverade minnen från deltagarnas liv vilket också bidrog till ökad interaktion. Clownerna hade som strategi att beröra ämnen från de äldres tidigare liv. Det visade sig vara effektivt för utlandsfödda äldre med annat modersmål än svenska som därför har ytterligare kommunikationssvårigheter. Till dem sjöng clownerna på deras modersmål, vilket var väldigt uppskattat och ökade interaktionen. Det påvisades att clownerna kan fungera som en bro mellan personal och den äldre med demens. Edberg (2014) nämner vikten av att använda information från en person med demens livshistoria då det är ett bra redskap för att förstå den äldre och identifiera behov.

Teoretiskt ramverk

Det salutogena förhållningssättet bygger på känsla av sammanhang (KASAM) som är uppsatsens teoretiska ramverk. Den salutogena teorin skapades av Aaron Antonovsky (Antonovsky, 1992). I den salutogena teorin söks förklaringar till varför en människa upplever hälsa. Genom att identifiera resurser och styrkor hos en människa underlättar arbetet i att skapa meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet hos den enskilda individen (Langius-Eklöf & Sundberg, 2014). Dessa tre begrepp är centrala i det salutogena förhållningssättet (Langius-Eklöf & Sundberg, 2014).

Salutogent förhållningssätt

Omvårdnadsbehovet av en person med demens är stort och varierande mellan olika vårdtagare. Sjuksköterskor och annan vårdpersonal kan därför ha stor nytta av att arbeta utefter ett salutogent förhållningssätt. Centralt i det salutogena förhållningssättet är känsla av sammanhang. Begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet är betydande komponenter för en persons upplevelse av hälsa. Omvårdnadens fokus ska vara på personen som helhet istället för diagnosen. Det är viktigt att personens egna resurser tillvaratas och bibehålls under sjukdomsförloppet. Detta för att göra vårdtagaren delaktig och öka känsla av sammanhang (Antonovsky, 1992). KASAM kan användas praktiskt i omvårdnaden och är mätbart genom ett KASAM-formulär. Det används med fördel vid kroniska sjukdomar och kan ge

omvårdnadspersonalen ökad insikt om patientens förmågor att hantera sin situation (Ehnfors, Ehrenberg & Thorell- Ekstrand, 2014).

Resurser

Relaterat till det varierade omvårdnadsbehovet hos personer med demens behöver sjuksköterskor och annan vårdpersonal reflektera över vilka faktorer som bidrar till hälsa för vårdtagaren och ständigt utvärdera dessa faktorer (Florin, 2014). En viktig del i arbetet med det salutogena förhållningssättet är att identifiera personens egna resurser (Antonovsky, 1992).

Sjuksköterskan är ansvarig för att identifiera resurser som en del i sitt arbete med omvårdnadsprocessen (Svensk sjuksköterskeförening, 2017a). Detta kan göras genom så kallad resursdiagnos. Arbetet med resursdiagnos innebär att sjuksköterskan försöker identifiera och beskriva en resurs patienten har så detaljerat som möjligt. En resursdiagnos bör uppfylla tre centrala kriterier, resursen ska utgå från insamlade data som finns dokumenterad. Resursen ska kunna stärkas med hjälp av omvårdnad. Resursdiagnosen ska arbetas fram tillsammans med patienten om det är genomförbart (Ehnfors m.fl., 2014). Florin (2014) beskriver resursdiagnos som en klinisk bedömning där personens styrkor uppmärksammas istället för dess svagheter. Arbetet med resursdiagnoser innebär att fokus flyttas från riskfaktorer till friskfaktorer. Förhållningssättet är fördelaktigt för kroniskt sjuka personer eftersom omvårdnaden då kan inriktas på det som fungerar i personens liv och förstärka detta (Florin, 2014).

Enligt sjuksköterskans kompetensbeskrivning ansvarar hen för att omvårdnaden utgår ifrån vårdtagarens individuella behov och anpassas till vårdtagarens upplevelse av livskvalité. Patientens omgivande miljö bör därför anpassas efter individens resurser, behov och livshistoria. (Svensk sjuksköterskeförening, 2017a). Denna uppsats fokuserar på hur resurser hos personer med demens kan identifieras i syfte att skapa en vardag som är hanterbar, begriplig och meningsfull. Resurser är ett brett och svårdefinierat begrepp, vilket betyder att det kan tolkas mycket varierande av olika personer. Därför har uppsatsen utgått ifrån deltagarnas tolkning av resurser.

Problemformulering

Befolkningen i världen blir allt äldre vilket leder till att antalet personer som lever med demens också kommer öka. Beteendemässiga och psykologiska symtom för demens behandlas ofta medicinskt, trots att det finns nya riktlinjer som säger att omvårdnadsåtgärder bör få större fokus. Internationellt används clowner inom äldreomsorg i allt större utsträckning, i Sverige används det inte lika mycket inom äldreomsorg, men däremot inom barnsjukvård. Det finns en uppfattning om att clowner är underhållning för barn och därför inte lämpar sig på ett äldreboende. Området är inte välbeforskat, framförallt inte inom äldreomsorg och demens. Tidigare forskning är begränsad, men visar på att clowner har en positiv inverkan på livskvalitén hos äldre personer med demens. Att identifiera resurser är en viktig del av sjuksköterskans hälsofrämjande arbete för att uppnå KASAM. Därav kan clowner eventuellt vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens som bor på särskilt boende.

Syfte

Att undersöka vårdpersonals upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens.

Metod

Design

Denna uppsats är utformad som en kvalitativ empirisk vetenskaplig studie med en induktiv ansats. För att samla in data tillämpas kvalitativ intervjustudie. Denna ansats och datainsamlingsmetod har valts på grund av syftets formulering där personalens upplevelser ska undersökas. Kvalitativ design är enligt Henricson & Billhult (2017) en lämplig metod för att beskriva upplevelser och erfarenheter. Analysen av intervjuerna har utgått från ett induktivt förhållningssätt för att låta deltagarnas upplevelser styra resultatet. Metoden som används för att analysera intervjuerna är kvalitativ innehållsanalys (Danielsson, 2017a).

Förförståelse

Förförståelse för ämnet erhöles i arbetet med att formulera studiens bakgrund, där tidigare forskning gav en ökad förståelse för ämnet och underlättade arbetet med att ta fram en problemformulering. Mårtensson och Fridhult (2017) anser att förförståelse hjälper forskaren att arbeta fram ett specifikt problemområde. De påpekar även att förförståelse inte bara är positivt, det finns en risk att man dras till information som känns bekant vid analysarbetet. Författarna var medvetna om sin eventuella bias och vikten av att frånskilja detta från studien för att inte gå miste om innehåll som inte motsvarar förförståelsen (Mårtensson & Fridhult, 2017).

Datainsamling

Särskilt boende som erbjuder äldreomsorg med ett salutogent förhållningssätt i västra Sverige

Detta verksamhetsförlagda examensarbetet har genomförts i samarbete med ett särskilt boende som erbjuder äldreomsorg med ett salutogent förhållningssätt i västra Sverige. Oavsett vart man bor är man välkommen att söka till detta boende, men det krävs enligt socialtjänstlagen ett biståndsbeslut gällande särskilt boende (Socialstyrelsen, 2016). I omsorgen utgår verksamheten från det friska hos individen samt fokuserar på att bibehålla och stärka resurser. Glädje, harmoni och en meningsfull vardag är centralt i verksamheten som erbjuder en omfattande kulturverksamhet. Aktiviteter som erbjuds är bland annat målning och teknik. Motion och rörelse är också ett stort fokus, gymnastikträning erbjuds flera gånger i veckan av verksamhetens egna personliga tränare.

Urval

I denna studie har ett mindre antal personer från olika professioner intervjuats vilket enligt Henricson & Billhult (2017) lämpar sig i en kvalitativ studie där man vill få fram djupa beskrivningar inom ämnet som undersöks. Urvalet är strategiskt då personer från olika professioner med erfarenhet av clownbesök har efterfrågats för att få en bred variation utifrån deras erfarenhet av clownbesök. Ett varierat urval ger informationsrika svar som enligt Henricson & Billhult (2017) kan ge bra material för att besvara syftet.

Inklusionskriterier var vårdpersonal som jobbar på ett särskilt boende i västra Sverige och har betydande erfarenhet av clownbesök hos äldre med demens på arbetsplatsen. Inga personer

exkluderades. Deltagare valdes efter erfarenhet i verksamheten och de skulle ha arbetat minst ett år. Deltagare skulle dessutom ha närvarat på minst fem clownbesök. En fördelning av olika yrkesgrupper, samtliga kön och åldrar efterfrågades för att få en så bred förståelse av upplevelser som möjligt.

Enhetschefen valde ut och kontaktade lämpliga deltagare som ansågs ha värdefull information för studien. Totalt tillfrågades fem anställda, samtliga deltog och fullföljde studien. Deltagarna var mellan 36–58 år gamla och hade arbetat i verksamheten mellan tre och sju år sen, alla deltagare var kvinnor. Studien intervjuade totalt tre undersköterskor och två sjuksköterskor.

Datansamlingen skedde genom semistrukturerade intervjuer, med en intervjuguide som stöd (Danielsson, 2017a). Intervjuguidens frågor fokuserade på vårdpersonalens upplevelser av hur clownen kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens, se bilaga 1. Efter de två inledande intervjuerna granskades intervjuguiden i syfte att upptäcka om de var tillräckligt tydliga och om metoden kunde svara mot syftet. Danielsson (2017a) betonar vikten av att ha en provintervju för att testa frågornas relevans och tydlighet. Intervjuguiden justerades genom att förtydliga två frågor. Intervjuguiden består av sju huvudfrågor med eventuella uppföljningsfrågor för att vid behov utveckla och få mer djupgående svar (Danielsson, 2017a). Frågorna som ställdes var öppna, detta för att låta deltagarna få berätta fritt om sina egna erfarenheter. (Danielsson, 2017a) Intervjuerna avslutas med en öppen fråga där deltagarna får möjlighet att dela med sig av information de anser är av värde för studien. Danielson (2017a) påstår att en avslutande öppen fråga kan få fram ytterligare värdefull information.

Sammanlagt genomfördes fem intervjuer, som var mellan 15–45 minuter. De spelades in och transkriberades. Intervjuerna utfördes i form av ett personligt möte och gjordes under deltagarnas arbetstid. Deltagarna fick själva välja lämplig lokal för intervjun där samtalet kunde ske utan avbrott. Enligt Danielson (2017a) är en ostörd miljö viktigt, eftersom ett bra klimat leder till trygghet och möjlighet att få en innehållsrik intervju.

Dataanalys

Kvalitativ innehållsanalys har tillämpats för att analysera data. Vårdpersonalens beskrivningar av sina upplevelser utformar materialet som tolkas och analyseras i studien. Data har analyserats med induktiv ansats för att få en förståelse av vårdpersonalens upplevelser utan att blanda in förutfattade meningar om ämnet (Priebe & Landström, 2017).

Den transkriberade texten lästes flertalet gånger för att få en större förståelse för innehållet i intervjuerna (Danielson 2017b). Den transkriberade texten innehöll även skratt och pauser, något som enligt Danielson (2017b) hjälper författarna att se nyanser i texten. All transkriberade data tolkades, både den manifesta i texten samt den latent informationen. Det betyder att författarna har tolkat det konkreta innehållet i texten, men även läst mellan raderna och tolkat underliggande budskap (Graneheim & Lundman 2004).

Danielson (2017a) beskriver att arbetet med kvalitativ innehållsanalys förenklas genom att använda ett analyschema. De avkodade intervjuerna placerades därför i ordningsföljd i ett analyschema. Arbetet med analysen bestod av att kondensera texten för att göra den kortare, men fortsatt behålla huvudinnehållet (Graneheim & Lundman 2004). Meningsbärande enheter togs fram ur texten och kondenserades till koder (Danielsson 2017a). En meningsenhet kan

enligt Graneheim och Lundman (2004) bestå av ett ord, en mening eller en hel paragraf. Kodade data delades därefter in i nio subkategorier, enligt Danielson (2017a) är detta en kreativ process där författarna kan behöva pendla mellan kod och subtema. Samtliga subteman delades in i tre teman som formade studiens resultat. För exempel på meningsenheter, koder, sub-kategorier och tema se tabell 1 som visar hur analysen av tre meningsenheter har gått till samt delats in i koder, sub-kategorier och slutligen teman.

Tabell 1. Exempel på meningsenheter, koder, subkategorier och teman.

Meningsenhet	Kod	Subtema	Tema
Det kanske inte är någon självklarhet som undersköterska att man tänker att ”vi testar med ballonger”. Men clownerna gör det och ser vi då att det är en hyresgäst som verkligen fastnar för det så köper vi ballonger,	Clowner inspirerar till nya arbetssätt	Clowner tänker utanför boxen	Tema 1 Clownernas kompetens
Även om vi ser olika saker också. Så, men ibland är det bra för oss att backa o se, att jaha nu är du där [clownerna], jaha kan hon göra på det sättet med dig och när jag är där så kanske hon gör på ett annat sätt. Och då blir man så, jaha!	Clowner ger personalen ett annat perspektiv	Clowner Inspirerar personal	Tema 2 Clownernas påverkan på personalens arbete
De blir ofta lite mer rörliga, man kan se att om de är rullstolsbundna kan man se att de rör sig lite mer, en del av dem, man kan se att de blir engagerade med hela kroppen, många av dem.	Clowner skapar rörelse	Clownerna engagerar	Tema 3, Clowner engagerar och skapar mening för boende

Etiskt övervägande

Ansökan om etisk granskning av examensarbetet skickades till Etikgruppen vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa, se bilaga 3. Forskningspersonsinformation för verksamhetsförlagt examensarbete godkändes av Etikgruppen vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa och skickades sedan till verksamhetschefen på ett särskilt boende i västra Sverige, se bilaga 2. Verksamhetschefen är ansvarig att delge forskningspersonsinformation till personal som tillfrågas att delta i studien. I ansökan om etisk granskning beskrevs bland annat intervjuernas genomförande, exempel på frågor i intervjuguiden, hur samtycke inhämtas samt urval tillsammans med etiskt resonemang kring tillvägagångssätt (Danielson, 2017b).

Deltagare informeras att deltagande i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst utan att ange skäl. Danielson (2017b) understryker vikten av att upplysa deltagaren om detta muntligt. Samtycke och information om studien ges muntligt inför varje intervjutillfälle (Danielson, 2017b). Data behandlas konfidentiellt avseende person och plats. Danielson (2017b) beskriver vikten av att avkoda all data, till exempel genom att ersätta deltagares namn med pseudonym för att minimera risken för att deltagarna ska kunna identifieras. Detta görs med stöd av Helsingforsdeklarationen som förklarar att det är författarnas ansvar att värna om deltagarnas hälsa och privatliv (The World Medical Association, 2021). Danielson (2017b)

skriver att hantering av intervjumaterialet under och efter studien ska beskrivas, detta görs i studiens ansökan om etisk granskning se bilaga 1.

Det anses finnas nytta med att utföra studien och inga risker är kopplade till deltagande i studien. Nyttan bedöms främst vara att sprida kunskap och få större förståelse för ämnet. Enligt Helsingforsdeklarationen är det särskilt viktigt att nyttan överväger riskerna när deltagarna är med frivilligt och är friska individer (The World Medical Association, 2021).

Resultat

Inledningsvis presenteras en tabell som ger en översikt över teman och subteman. Därefter presenteras resultatets teman i text och med förtydligande citat. Deltagare är synonymt med personalen som intervjuats och boende är personer med demens som studien fokuserat på.

Studiens tre teman innehåller tre respektive subteman. Tema 1 clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person: Clownen anpassar sig, clownen når fram till alla och clownen tänker utanför boxen. Tema 2 clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat: Clownen inspirerar personal, clownen sprider glädje hos personal och clownen påverkar arbetsklimatet. Tema 3 clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag: Clownen engagerar, clownen bidrar till mening i vardagen för boende och clownen bygger relationer till boende. Se tabell 2 för översikt över teman och subteman. Dessa teman visar på olika aspekter av hur clownen kan vara ett stöd i att identifiera resurser, vilket också har uttryckts under flertalet intervjuer. Till exempel så som en undersköterska som arbetat tre år i verksamheten uttryckte det

“Men just med clownerna som jag sa då att man har studerat, så kan man se så mycket mer, för då blir man en betraktare på ett annat sätt. När någon annan gör det jobbet. Det är ju lättare då” (Undersköterska, 3 år i verksamheten)

Tabell 2. Översikt över resultatet

Tema	Subtema
Clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person	Clownen anpassar sig efter personen Clownen når fram till alla Clownen tänker utanför boxen
Clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat	Clownen inspirerar personal Clownen sprider glädje bland personal Clownen påverkar arbetsklimatet
Clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag	Clownen engagerar boende Clownen bidrar till mening i vardagen för boende Clownen bygger relationer till boende

Tema 1 Clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person

Detta tema beskriver hur personalen upplever att clowner på olika sätt bidrar med sin kompetens för att stödja dem i arbetet med att identifiera resurser. Temat beskriver hur clowner anpassar sig, på vilka sätt de når fram samt deras påhittiga arbetsätt.

Clowner anpassar sig efter personen

Deltagare beskriver clownernas förmåga att anpassa sig till både person och situation som mycket stor, professionell och viktig. De upplever att clowner kan läsa av situationer och sinnesstämningar väl och möta boende där de själva är. Clownernas arbete består inte bara av lek och spex utan de kan även möta boende i lidande. Clownernas anpassningsförmåga kan vägleda personalen i hur man möter personer i olika sinnesstämningar:

“De vet ju precis när de ska vara glada. Man tror ju ibland att clowner bara är bus och skoj, men de har ju en förmåga att möta även i sorg” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

Vårdpersonalen beskriver konkreta exempel när clowner har anpassat sig till boendes individuella behov och på så sätt hittat resurser hos just den boende. Gillar en boende Elvislåtar så spelar clownerna Elvislåtar, är en boende intresserad av fotboll skämtar clownerna om en gammal fotbollsspelare. Clownernas förmåga att anpassa sig är betydande för det engagemang och gensvar de får från boende.

Clowner når fram till alla

Trots den stora utmaningen vid svår funktionsnedsättning upplever majoriteten av deltagarna att clowner har en förmåga att nå fram till alla boende. Med deras förmåga att anpassa sig och sitt kreativa sätt att interagera med boende upplevs de kunna locka fram resurser hos de allra flesta. Deltagare beskriver att en resurs hos en svårt funktionsnedsatt person kan bestå av något litet som ett leende, eller en glimt i ögat:

“Det finns ju väldigt mycket redskap för att plocka fram mycket hos en demenssjuk. Men just hos dem som kanske har tappat både kommunikation, syn och hörsel så är det väldigt svårt” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

En deltagare upplevde att det finns boende som varken clowner eller personal kan nå. Detta hade inte med clownernas eller personalens kompetens att göra. Det handlade istället om hur stor utmaningen i att hitta resurser vid svår funktionsnedsättning upplevdes vara av deltagaren.

Clowner tänker utanför boxen

Deltagarna berättar om clownernas förmåga att tänka utanför boxen. Clownerna arbetar med olika redskap som sticker ut och stimulerar boende. Deltagarna påstår att clowner är påhittiga och har en annan utbildning och fokus än omvårdnadspersonalen. Detta gör att de kan presentera nya metoder som framkallar nya resurser. Ett lyckat exempel är clownernas användning av ballonger, något som har visats locka fram rörelse hos de allra flesta boende. Det är något som verksamheten har köpt in och omvårdnadspersonalen har fortsatt använda.

Eftersom personer med demens ofta blir mer inneslutna under sjukdomsförloppet kan clownernas kreativitet hjälpa personalen att hitta resurser:

“Jag vet det var en man som satt i en sån här komfortrullstol, som tillsynes inte har så mycket resurser. Då vet jag att clownerna var här så körde, de kastade runt en boll i en ring, någon lek liksom, men han ville inte vara med! Han satt och kollade bara, men tillslut så lyckades ju clownen ändå få honom. Rätt va det e, alltså han tog ändå emot och kastade, han hade ändå det. Och jag tror att det, att han var så pass fysiskt kvick och rörlig, det tror jag faktiskt inte att man visste. Man trodde nog att han inte kunde för han var ganska långsam, men helt plötsligt så reagerar han, skrattade och var med” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

Clowner vågar testa många olika saker för att se vad som kan locka fram resurser hos boende. Deltagare beskriver dem som uppfinnelserika och duktiga på att improvisera. En deltagare beskriver att fysiska resurser ofta får stort fokus i omvårdnadsarbetet eftersom många boende har ett stort behov av basal omvårdnad. Därför kan clownernas sätt att tänka utanför boxen hjälpa personal att identifiera resurser som skapar meningsfullhet och ökar livsglädjen. Deltagare nämner samtalsämnen, vattna blommor, vika servetter och måla som exempel på personliga resurser clowner har lyckats identifiera.

Tema 2 Clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat

Temat beskriver hur clowner påverkar personalens arbete med att identifiera resurser genom att inspirera till nya arbetssätt. Temat beskriver också hur clowner sprider glädje bland personalen och hur clownerna påverkar arbetsklimatet.

Clowner inspirerar personal

Clowner bidrar med ett nytt perspektiv som gör det möjligt för deltagarna att utveckla sitt arbete med att identifiera resurser hos boende. Deltagare upplever att de blir mer kreativa och vågar testa nya saker tack vare clownerna.

“Jag tänker att många gånger när man, alltså det handlar ju mycket om att lirka. Det kan ju va så att en hyresgäst säger, nej men jag vill inte upp ur sängen idag. Men det kanske är så här, att man kanske egentligen vill gå upp ur sängen. Men man har inget att gå upp till. Så jag tänker att många gånger så är det ju det som är våran uppgift i vården att locka till att komma upp till någonting. Så jag vet att det har vi ju fått mycket inspiration av [clownerna]” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

En deltagare anser att clownernas sätt att arbeta med färger har en stor påverkan på boende. Clowner får en helt annan reaktion än om en gråklädd person skulle komma in på avdelningen. Dessa färger i kombination med sättet som clowner uttrycker sig på lockar fram något extra ur boende. Flera deltagare reflekterar i intervjun över att de själva skulle kunna använda sig av till exempel färger, sjalar och kanske en clownnäsa i sitt arbete:

“Ja man kan nog snappa upp några saker som man kanske inte tänker på just så här när man jobbar. Att jaja, men du gör så, ja! Det måste jag testa! Så testar man, ah!! det funka ju liksom!” (Undersköterska, 6 år i verksamheten)

En deltagare beskriver clownernas arbete med reminiscens som värdefullt och inspirerande. Deltagaren la märke till att clownerna använder sig av material som påminner om förr i tiden. Det skapade både samtalsämnen och väckte minnen. Deltagaren reflekterar över huruvida avdelningen skulle kunna ta inspiration av clownernas arbetssätt och använda sig av en låda med saker från förr som kan stimulera och identifiera resurser hos boende.

Clowner sprider glädje bland personal

Clowner är väldigt uppskattade av samtliga deltagare, de sprider mycket glädje och positiv energi på avdelningen. De skapar fina minnen för personalen och ger dem en chans att lära känna boende ytterligare. Deltagarna upplever att clownerna hjälper till med att identifiera resurser, speciellt hos de boende som inte kan tillfrågas på grund av kommunikationssvårigheter samt hos nyinflyttade som personalen ännu inte känner:

“Allt som kan skapa glädje för ganska långt gångna demenssjuka personer är alltid positivt för mig i mitt arbete” (Sjuksköterska, 5 år i verksamheten)

Deltagare förklarar att arbetet stundtals är väldigt tungt och att de har många boende med stora omvårdnadsbehov. För deltagare blir clownbesöken ett avbrott i vardagen fyllt av skratt, det beskriver deltagare som värdefullt:

“Ja, alltså jag tycker de är jättehärliga. Det är så kul när de kommer. Jag hade velat att de kom oftare faktiskt. De sprider så himla mycket glädje och även för oss, det blir en rolig stund liksom. och det är jätteuppskattat, av alla. ja” (Undersköterska, 3 år i verksamheten)

Deltagarna beskriver att det skapats en gemenskap mellan personalen och clownerna, de jobbar som ett team. Flera av deltagarna upplever att clownerna underlättar omvårdnadsarbetet och att de själva får mycket energi av clownerna. Detta gör att personalen orkar med det lilla extra som stödjer boendes resurser, som att gå en promenad på eftermiddagen, måla någons naglar eller ge en boende lite massage:

“När man jobbar med personer som är multisjuka och sviktar kognitivt och som kan vara ganska ledsna och förvirrade, så känns det gott för mig som vårdgivare att kunna se en person bli glad och kunna släppa allting. Klappa händerna o skratta o sjunga med. För mig är det väldigt viktigt.” (Sjuksköterska, 5 år i verksamheten)

Clowner påverkar arbetsklimatet

Upplevelsorna kring hur clownerna påverkar arbetsklimatet är delat. Majoriteten upplever att clownerna skapar ett positivt arbetsklimat där man ”vågar spexa till det” tillsammans med clownerna och boende. Samtliga deltagare beskriver glädjen som clownerna bidrar med, de ger även deltagarna en chans att ta ett steg tillbaka och iaktta boende. En deltagare beskriver denna möjlighet till observation:

“Just med clownerna som jag sa då att man har studerat, så kan man se så mycket mer, för då blir man en betraktare på ett annat sätt. När någon annan gör det jobbet. Det är ju lättare då” (Undersköterska, 3 år i verksamheten)

En deltagare upplever att clownbesöken ibland medför stress för omvårdnadspersonalen. Det kan röra sig om att man inte hinner klart med boendes morgonrutiner i tid så att de kan delta vid ett clownbesök. En annan deltagare har upplevt att den glädje som uppstår när clownerna kommer ibland är flyktig, då det kan bli orolig stämning när clownerna går. Deltagaren förklarar att det finns en boende som blir upprörd när clownerna lämnar och gemenskapen försvinner.

Tema 3 Clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag

Detta tema beskriver hur clownerna lockar fram resurser hos boendes genom att engagera och skapa mening. På så sätt stödjer de personalen i deras arbete att identifiera resurser.

Clowner engagerar boende

Deltagare upplever att clownerna har en förmåga att engagera boende och på olika sätt locka fram resurser. De skapar engagemang med hjälp av olika medel som musik, lek, dans, färger samt med rekvisita som ballonger och sjalar. Deltagarna uppger att de själva också kan använda dessa medel men de upplever att det är annorlunda med clownerna. De bidrar med något som skapar ett större engagemang hos boende. En deltagare berättar att rehabiliteringspersonalen ibland har haft svårt att få boende att träna och röra på sig, men sedan kan en clown komma och locka fram rörelse. Clownerna engagerar ofta hela kroppen hos boende:

“De kanske känner igen någonting från barn, åh en clown! en röd näsa! Då kanske de börjar prata om när de va små och gick på cirkus kanske. Då är det ju det som kommer fram också. Då helt plötsligt har vi ett samtalsämne vid fikaten. Sitta o prata lite clownerna”
(Undersköterska, 6 år i verksamheten)

Engagemanget leder till ökad interaktion mellan boende samt mellan personal och boende. Deltagare beskriver att clownerna kan skapa en känsla att vara behövd hos boende, de är duktiga på att inkludera boende och göra dem delaktiga. De skapar ett sammanhang för boende som inte bara tittar på en show utan de är med i showen.

Flertal deltagare berättar om situationer då boende först inte visat intresse att delta vid clownbesöken, för att sedan smyga sig närmare och interagera i grupp. Clownerna är duktiga på att bjuda in och inkludera nyinflyttade boende:

“Jag har sett äldre personer som inte socialiserar med andra, som bara är i sin lägenhet, som inte vill komma ut. Som inte vill äta med andra, som inte pratar. Som kanske i början varit lite svåra men sedan varit med och att det faktiskt varit när clownerna varit här” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

Clowner bidrar till mening i vardagen för boende

Deltagare förklarar att många boende är inneslutna och svåra att nå fram till. Clownernas förmåga att skapa glädje och stimulans hos en person med demens är därför av stort värde för omvårdnadspersonalen:

“Många gånger inom demensomsorg så är det en utmaning för oss att hitta meningsfullhet. Att hitta vad, hur vi kan bidra till att skapa livskvalité” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

Därför är clownernas förmåga att skapa glädje och stimulera boendes resurser en viktig del av boendes välbefinnande. Deltagare upplever att clownerna har en förmåga att stimulera resurser hos boende. Många gånger handlar detta om att göra boende delaktiga. Deltagarna beskriver många tillfällen där clownerna bidragit till ökad känsla av sammanhang hos boende. Exempel på detta är genom att aktivera minnen, skapa rörelse, glädje, samtalsämnen och interaktion. Clownerna lockar fram både kroppsliga, sociala och personliga resurser.

Deltagarna beskriver att clownerna bidrar med mycket glädje för boende och att även om inte alla kan förstå allt, så gläds boende av skrattet och atmosfären clownerna skapar. Boende får ett avbrott i vardagen vid clownbesöken och viktig stimulans.

Clowner bygger relationer till boende.

Då clownerna besöker boende regelbundet bygger de relationer till boende. De lär känna varandra och clownerna kan lära sig vad personer gillar och läsa av deras sinnesstämning från gång till gång. Deltagarna upplever att relationen clownerna skapar med boende är djupa och meningsfulla, clownerna kan möta boende i sorg och har även funnits där för boende vid livets slut:

“Helt plötsligt så var ju han borta, så det var ju oerhört svårt att möta henne i detta när hon frågade vart hennes man är. Och när hon gick in i lägenheten bredvid så bodde det någon annan där, det var oerhört ångestframkallande för henne och då kommer jag ihåg att clownerna kom när hon sitter i soffan och är jätteledsen. Då sätter sig en av clownerna bredvid henne och då är det inte sång och musik, jag kommer ihåg att clownen också grät och delade den här stunden med henne. sedan lyckades clownen få henne att vända eller tänka på annat, så de är fina i att känna in stämningar för när de kom upp var hon jätteledsen ” (Sjuksköterska, 4,5 år i verksamheten)

Deltagarna upplever att vissa boende verkligen känner igen clownerna och att de blir glada så fort dem ser dem. Vissa deltagare beskriver att glädjen och igenkänningen ibland håller i sig en stund efter att clownerna har gått:

“Ja, ne det vi har en dam som bor här och alltså när de kommer in. Den fullständiga glädjen när hon bara ser dem. Hon sträcker upp armarna och så börjar hon att klappa o, hon är ju väldigt långt gången i sin demenssjukdom, men hon lever upp som, ne jag vet inte. Det, man bara står och njuter av att titta på henne. Man känner att hon bara vill resa sig upp och börja dansa och allt på en gång.” (Undersköterska, 3 år i verksamheten)

Diskussion

Metoddiskussion

Metoddiskussionen kommer att diskuteras i samma ordning som metoden presenterats i studien ovan, vilket enligt Henricson (2017) ger en bra struktur. Fokus är huruvida den valda metoden har besvarat syftet och svagheter och styrkor med studien. Begreppen trovärdighet,

pålitlighet samt överförbarhet som är aktuella när man arbetat med kvalitativ metod diskuteras genomgående i metoddiskussionen (Henricson, 2017).

Förförståelse

Genom att läsa tidigare forskning skapades en förförståelse för ämnet, vilket har gynnat arbetet med att ringa in studiens problemområde samt formulera ett tydligt syfte. Detta anses vara en styrka. Författarna har inte några egna erfarenheter av clowner inom vården. Det betyder att all data har mötts på ett öppensinnat sätt och inte styrts av förutfattade meningar. Förförståelsen har hållits i åtanke för att inte mista innehåll som inte korresponderar med förförståelsen (Mårtensson & Fridhult, 2017). Arbetssättet har påverkat studiens trovärdighet positivt, eftersom alla data har analyserats noggrant och utan fördomar.

Design

Studiens design är induktiv då studien grundar sig i empirin och avsikten var att utan förutfattade meningar samla in och tolka data (Priebe & Landström, 2017). Då deduktiv design grundar sig i teori och logiska resonemang (Priebe & Landström, 2017) lämpar den sig inte i denna studie då det inte finns någon förvald teori (Henricson & Billhult, 2017). En svaghet med induktiv design är enligt Graneheim, Lindgren & Lundman (2017) utmaningen att få en djupgående analys utan generella konklusioner. Detta har försökts förebyggas genom att förutsättningslöst se till detaljer i intervjumaterialets data (Fridlund & Mårtensson, 2017). Ytterligare en åtgärd för att säkerställa djupgående analys gjordes genom att både manifest och latent innehåll tolkades. Enligt Danielson (2017a) bidrar analys av latent material till en djupare tolkning.

Kvalitativ metod har valts på grund av syftets formulering, där personers levda erfarenheter efterfrågas (Henricson & Billhult, 2017). Kvalitativ metod anses mer lämplig än kvantitativ metod som istället besvarar syfte genom strukturerade mätningar eller observationer (Billhult, 2017). Då bedömningen gjordes att det inte fanns tillräcklig mängd av tidigare forskning kunde inte studiens syfte besvaras genom en litteraturstudie, som annars hade varit en lämplig metod för att besvara syftet.

Urval

På grund av studiens begränsning i tid blev deltagarantalet litet. Tanken var att göra ytterligare en intervju med en sjuksköterska, men omständigheterna gjorde att detta inte var möjligt. Det hade varit värdefullt att ha med en till sjuksköterska för att ytterligare beskriva ämnet ur professionens perspektiv, men det anses inte ha någon avgörande påverkan på resultatet eftersom tillräckligt data framkom ur de intervjuer som gjordes. Danielson (2017a) påstår att vid ett lågt deltagarantal (5-6st) finns det risk att data blir limiterad, men ett lågt deltagarantal kan också ge djupgående data. Studiens låga deltagarantal gjorde att stort fokus kunde läggas på både intervjuer och analysarbete. Studien hade dessutom inget bortfall och ingen av deltagarna valde att avbryta sin medverkan, vilket kan betraktas som en styrka. Alla deltagare var positiva till studien och kunde se dess nytta.

För att besvara studiens syfte krävdes innehållsrika intervjuer. Det strategiska urvalet resulterade i att studiens deltagare hade relevant och bred erfarenhet av clownbesök. Vilket ledde till rik och djupgående data som är pålitlig (Henricson & Billhult, 2017). En enhetschef valde ut deltagarna. En svaghet med detta är att enhetschefen har kunnat välja personer som hen vet har en inställning till clownerna som önskas presenteras i studien. Detta faktum påverkar studiens pålitlighet samt överförbarhet. En styrka med att enhetschefen valt ut

deltagare är att hen vet vilka deltagare som kan ge innehållsrika intervjuer. Därför anses detta urval nödvändigt för studien (Henricson & Billhult, 2017).

Uppsatsen fokuserar på huvudområdet omvårdnad. Undersköterskor och sjuksköterskor har intervjuats, då båda yrkesgrupperna anses ha värdefull erfarenhet inom ämnet. Deltagare från olika yrkesgrupper valdes för att få en nyanserad bild och fler perspektiv över hur clownerna påverkar verksamheten. Undersköterskor jobbar ofta närmre de äldre i jämförelse med sjuksköterskor, därför är undersköterskors perspektiv viktigt för att se omvårdnaden som en helhet och anses vara en styrka för studien. Variationen i urvalet ökade studiens överförbarhet samt trovärdighet (Henricson, 2017).

Datainsamling

Intervjuguiden förbättrades efter de två första prov-intervjuerna. Flertalet frågor formulerades om för att få mer djupgående och beskrivande data att analysera. Detta gjordes då även öppna frågor till viss del är riktade, frågans innehåll styr därför svaret. Felaktiga och oklara frågor leder till felaktiga och oklara svar (Dahlberg, 1997). Justeringar i intervjuguiden ökade uppsatsens trovärdighet eftersom frågorna i intervjuguiden och intervjutekniken hos författarna förbättrades. Exempel på justeringar som gjordes i intervjutekniken var införandet av längre pauser i intervjun som gjorde att deltagarna fick tid att tänka. Detta ledde till att deltagare berättade fritt om erfarenheter utan att få en styrd fråga. Studiens följdfrågor visade sig ge mycket data som kunde besvara studiens syfte. Intervjuguidens uppföljningsfrågor blev därför avgörande för studiens förmåga att besvara syftet som anses vara en styrka.

Författarna upplevde svårigheter i att kommunicera kring begreppet resurser, då det tolkas olika beroende på vem som frågas. Därför utgår denna uppsats ifrån deltagarnas uppfattning av resurser. Verksamheten arbetar aktivt med resurser, men det uttrycks inte alltid med det begreppet. Vissa frågor innehållande begreppet resurser missuppfattades av deltagare. Vilket eventuellt påverkar studiens pålitlighet och överförbarhet. Det sågs en skillnad i svaren mellan de deltagare som var väl införstådd med begreppet resurser och de som inte var det. Författarna reflekterar därför över om ytterligare beskrivning av begreppet hade kunnat förtydliga frågorna och undvika missförstånd kring begreppet. En styrka med att inte precisera begreppet, är att deltagare fritt kan reflektera över vad de anser vara en resurs och inte styrs av författarnas uppfattning av begreppet.

Transkribering delades upp mellan författarna, all transkribering sparades sedan i ett separat dokument. Författarna gick igenom all transkriberade data gemensamt vilket ökar studiens pålitlighet.

Dataanalys

Kvalitativ innehållsanalys är en lämplig analysmetod för nybörjare då man lär sig hur man läser, strukturerar och beskriver textdata under arbetets gång. En innehållsanalys är inte enkel, men den görs på den nivå författarna är (Danielson, 2017a). Därför lämpade sig denna analysmetod för studien. Författarna har ingen förkunskap i att analysera data, vilket påverkar studiens trovärdighet, pålitlighet samt överförbarhet.

Manifest och latent data analyserades för att få fram en nyanserad helhet (Graneheim & Lundman, 2004), vilket underlättade författarnas arbete med att tolka data som svarade på studiens syfte. Till en början analyserades texten för att plocka ut meningsenheter gemensamt av författarna, i ett senare skede delades arbetet upp för att bli mer tidseffektivt.

Meningsenheterna analyserades gemensamt innan de kategoriseras för att säkerställa att de tolkats likadant, vilket ökar studiens trovärdighet.

Etik

Godkännande från Etikgruppen vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa var avgörande för uppsatsens genomförande samt för att säkerställa att uppsatsen gått korrekt tillväga. Att uppsatsen blivit granskad av en etisk kommitté ökar studiens tillförlitlighet (Kjellström, 2017).

Deltagarnas befogenheter eller roller i verksamheten har inte skrivits ut för att hålla dem aidentifierade. Detta är i linje med hur Kjellström (2017) beskriver att deltagare måste respekteras samt att risker för deltagare ska minimeras. För att visa att alla citat i resultatet inte kommer från samma person presenteras deltagarnas yrkestitel samt antal år i verksamheten vid respektive citat eftersom detta stärker studiens tillförlitlighet. Relaterat till att studien gjorts på en mindre avdelning finns trots detta en risk att personal som arbetar i verksamheten kan identifiera vem som sagt vad. Detta kan ses som en svaghet i uppsatsens etiska resonemang. Kjellström (2017) anser dock att studiens nytta måste vägas mot risker. Enligt författarna ansågs nyttan i detta fall överväga risken för deltagaren eftersom innehållet i intervjuerna inte behandlar t.ex. känsliga personuppgifter.

En fråga var dock av något känslig natur, deltagare ombads beskriva clowners eventuella påverkan på avdelningens arbetsmiljö. Denna fråga gör att deltagare eventuellt kan känna obehag inför att uttrycka åsikter som inte går i linje med verksamhetens ledning. Frågan ansågs etiskt försvarbar eftersom lämpliga åtgärder för att skydda deltagare fanns på plats. Deltagare intervjuades enskilt och var dessutom anonyma vilket gjorde att de bekymmersfritt kunde prata om arbetsmiljön utan att ta hänsyn till ledningen (Kjellström, 2017). Författarna har tagit hänsyn till detta i presentationen av resultatet för att behålla deltagarnas konfidentialitet och minimera risker vilket enligt Kjellström (2017) är viktigt.

Alla deltagare gav muntligt samtycke och fick information vid intervjutillfället att de kunde avbryta studien utan att ange skäl, vilket ingen valde att göra och detta anses vara en styrka. Skriftligt samtycke togs inte med vid intervjutillfällena, något som kunde ha stärkt studiens etiska resonemang ytterligare eftersom det enligt Kjellström (2017) är lätt för deltagarna att glömma vad som sagts samt ger personen mer tid att förstå informationen. Detta kan ses som en svaghet i studien, men valdes ändå som förfarande med hänsyn till arbetets omfattning.

Frågorna i intervjuerna var öppna och deltagare kunde därför välja hur mycket egna erfarenheter de var villiga att dela med sig av. En risk vid intervjustudier är, trots öppna frågor, att deltagarna anpassar sina svar utefter vad de tror förväntas av intervjuledarna (Kjellström, 2017). Detta försökte undvikas genom att efterfråga djupare beskrivningar istället för att till exempel ställa ledande frågor. Ytterligare en åtgärd var att bibehålla ett neutralt förhållningssätt gentemot deltagaren och inte yttra egna åsikter.

Resultatdiskussion

Syftet med denna studie var att undersöka vårdpersonals upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens. Resultatet visar att clowner kan fungera som ett stöd i att identifiera resurser. Detta presenteras i tre teman, Tema 1: Clownernas förmåga att tänka utanför boxen, anpassa sig och nå fram till varje person. Tema 2: Clownerna inspirerar personalen, sprider glädje och skapar ett positivt arbetsklimat. Tema

3: Clownerna bygger relationer och engagerar personer med demens för att skapa mening i deras vardag. Viktiga fynd var att clowner kommer med ett nytt perspektiv, de inspirerar och de utvecklar arbetssättet med sin specifika kompetens. Clownerna sprider energi och glädje samt engagerar både personal och boende.

I Sverige är clowner vanligt förekommande inom vård för barn (Enskär & Golsäter, 2014). Resultatet visar att clowner även kan skapa meningsfulla relationer till personer med demens, de engagerar och sprider glädje. Ett resultat som överensstämmer med de fynd Rämngård m. fl. (2016) gjort angående att clowner kan skapa en positiv atmosfär i grupp.

Följderna blir att resurser synliggörs och personalen kan då identifiera och förvalta dem. Vilket kan vara värdefullt och underlätta sjuksköterska arbete med att utforma resursdiagnoser (Ehnfors m.fl., 2014). Resultatet visar även att clowner kan anpassa sig till personer med demens olika sinnesstämningar och på så sätt lindra och stödja personer vid både glädje och tillstånd som sorg och lidande. Resultatet visar att clownernas arbete inte bara handlar om att underhålla, de skapar meningsfullhet och delaktighet hos boende oavsett stämning. Hendricks (2012) studie visade liknande resultat där clowner skapar glädje och lugn hos personer med demens. Clownerna och personerna med demens interagerade med varann på ett positivt sätt. En stor skillnad mellan studierna var urval, där Hendricks (2012) valt att intervjua clowner istället för personal. Trots detta blev resultatet liknande.

Resultatet indikerar att clownerna har ett bra samarbete med omvårdnadspersonalen. Ett av huvudfynden är att clownerna inspirerar personalen med sitt kreativa arbetssätt. Clownerna tänker utanför boxen, är påhittiga och testar nya saker för att skapa interaktion med boende. Detta inspirerar personalen att hitta nya arbetssätt som kan stimulera fram resurser. Resultatet överensstämmer med hur det i en studie av Rämngård m. fl. (2016) visade sig att clownerna kan fungera som en bro mellan personal och den äldre med demens.

Ett viktigt fynd är att clownernas och personalens kompetens tillsammans tar till vara på personer med demens resurser. Detta genom att clownerna lockar fram resurser som personalen med sin kompetens kan förvalta. Alla deltagare uppskattar clownerna och majoriteten tyckte också att clownerna påverkar deras arbetsklimat positivt. Det leder till en ökad positiv energi på avdelningen vilket underlättar det salutogena arbetssättet och bidrar till att omvårdnadspersonalen kan stimulera boendes resurser ytterligare. Liknande resultat finns i Koller och Gryski (2008) studie där forskarna undersökte clowners effekt på personal, dock arbetade personalen i denna studie inom barnsjukvård vilket skiljer sig ifrån denna studies urval.

Clownernas kreativitet och kompetens gör att de kan nå personer med demens, trots svår funktionsnedsättning. Resultaten visar att clownernas anpassningsförmåga samt sätt att tänka utanför boxen har gjort att de lyckats locka fram resurser ur personer som vid första anblick inte tycks ha många. Resultatet visar därför hur clowner kan ha betydande effekt för personer med långt gånge demens. Clowners förmåga att nå alla boende, även de med svåridentifierade resurser, hjälper personalen i arbetet att identifiera resurser. Även Kontos m. fl. (2017) beskriver clowners sätt att anpassa sig och nå ut till personer med demens. En viktig del i resultaten av både Kontos m.fl. (2017) och denna studie är att clownerna lyckats få boende delaktiga och skapar på så sätt ett sammanhang för dem.

Uppfattningen om vad en resurs är skiljer sig åt beroende på vem som tillfrågas. Fysiska resurser får ofta stort fokus, men en resurs kan också vara något litet som en blick eller ett leende. I arbetet med det salutogena förhållningssättet är det centralt att identifiera personens egna resurser (Antonovsky, 1992). Enligt ett salutogent förhållningssätt kan resurser förstås som allt som bidrar till en känsla av sammanhang (Antonovsky, 1992). Clownernas arbete handlar om att skapa interaktion med boende vilket ofta lockar fram andra typer av resurser utöver de fysiska, som annars kan vara svåra att se. Exempelvis resurser som ett musikintresse eller samtalsämne som kan skapa en ökad meningsfullhet i vardagen för personer med demens. Clownerna hjälper således personalen att identifiera olika typer av resurser som är av värde för att uppnå känsla av sammanhang.

Studiens resultat visar att clowner har en förmåga att nå alla och kan på så sätt bidra till att skapa en känsla av meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet för boende. Clownernas förmåga att inkludera boende i besöken, ger bekräftelse och skapar en känsla av att vara behövd vilket bidrar till ökad meningsfullhet. Clownerna skapar ett begripligt och hanterbart sammanhang för boende genom att anpassa sig till varje person. Om en boende har svårt att uttrycka sig i tal kan clownerna kommunicera genom kroppsspråk eller med hjälp av rekvisita. Clowners förmåga att hitta sätt att interagera med alla gör att de kan skapa ett sammanhang även för boende med svår funktionsnedsättning.

Clownerna är en del av Tre Stiftelsers kulturverksamhet. Studiens resultat bevisar att clownbesöken är mer än en underhållande aktivitet i vardagen. Clownbesöken i verksamheten syftar inte specifikt till att identifiera resurser, som denna studie undersökt. Trots detta så visar resultatet att clowner kan fungera som ett stöd i att identifiera resurser vilket gynnar det hälsofrämjande arbetet (Socialstyrelsen, 2017). Resultatet visar också att clownbesöken sprider glädje bland personalen samt påverkar arbetsklimatet, vilket ytterligare beskriver clownernas många positiva effekter inom äldreomsorg.

Implikationer för omvårdnad

Sjuksköterskan ansvarar för hälsofrämjande insatser samt att identifiera resurser hos personer med demens (Svensk Sjuksköterskeförening, 2017a), därför kan studiens resultat vara betydande för sjuksköterskor. Resultatet visar att clowner är en tillgång i det hälsofrämjande arbetet då de har en förmåga att synliggöra friskfaktorer. Här finns möjlighet för sjuksköterskan att ta vara på de friskfaktorer som synliggörs och förvalta dem. Florin (2014) beskriver vikten av att fokusera på friskfaktorer istället för riskfaktorer vilket går i linje med KASAM. Clownernas arbete kan således underlätta sjuksköterskans arbete med att utforma resursdiagnoser, som är en viktig del i sjuksköterskans arbete med omvårdnadsprocessen (Ehnfors m.fl., 2014).

Clownerna kan inspirera personal att hitta resurser bortom de fysiska som annars ofta hamnar i fokus. Deltagare i studien berättade att det kan vara lätt att fastna i det patologiska tankesättet, därför kan clowner inspirera omvårdnadspersonal att tänka i nya banor och våga testa nya metoder som inspireras av clownernas arbetssätt. När resurser upptäcks blir det lättare för sjuksköterskan att anpassa omvårdnaden efter den unika individens behov och resurser får fokus istället för problem, det överensstämmer med Socialstyrelsens (2017) riktlinjer.

Generellt kan denna studie inspirera till att våga implementera nya metoder som kan stimulera äldre personer med demens och på så sätt synliggöra resurser. Clownerna har i denna studie visat sig vara en fungerande metod och det kan tänkas att andra kulturella underhållningsformer kan bidra med liknande resultat. Denna studie visar att det finns ett värde i att tänka utanför boxen och prova alternativa metoder.

Framtida Forskning

Studien visar att clownerna kan stödja vårdpersonalens arbete med att identifiera resurser. Studiens resultat indikerar på att ytterligare forskning är av värde, detta för att styrka resultatet ytterligare. Relaterat till de ökade omvårdnadsbehoven behövs fler metoder för att utveckla och förbättra omvårdnaden. Studiens resultat påvisar att clownerna kan vara en del av framtidens demensvård.

I framtida forskning kan det vara av värde att undersöka varför clownerna inte används i större utsträckning inom demensvård idag. Är det så att clownerna anses vara något som tillhör barnsjukvård och begränsar samhällets uppfattning av clownerna inom vården därmed dess användning? Som Ehnfors m.fl. (2014) beskriver så ska resurser identifieras tillsammans med patienten om när det är möjligt. Det kan därför tänkas att ny forskning bör fokusera på clownernas effekt på personer med demens istället för personal. Detta för att beskriva hur clownerna kan höja livskvalité inom demensvården. Denna studie har undersökt clownernas effekt på särskilt boende, resultatet blir därför begränsat till en viss kontext. Ytterligare forskning i andra kontexter kan vara av värde, till exempel vid dagverksamhet för personer med demenssjukdom eller inom hemsjukvård för personer med lindrig demenssjukdom.

Slutsats

Den ständigt växande och åldrande befolkningen ställer stora krav på framtidens vård. Relaterat till sjukdomens komplexitet är det av stor vikt att hitta nya sätt för att ta vara på resurser hos personer med demens och förbättra omvårdnaden. Resultatet i denna studie har visat att clownerna kan hjälpa personalen att identifiera resurser hos personer med demens. Clownerna skapar relationer med både personal och boende vilket leder till ökat engagemang, glädje och förbättrar klimatet på boendet. Clownerna inspirerar till nya arbetssätt som kan implementeras i omvårdnaden och är värdefulla för verksamheten. Clownerna har synliggjort resurser som kan tyckas vara små, men är betydande för den enskilda individen och skapar en känsla av sammanhang. Studiens resultat visar på en effektiv metod som kan göra skillnad genom att underlätta arbetet för dem som arbetar med demensomsorg.

Referenslista

- Antonovsky, A. (1992). *Hälsans mysterium*. Stockholm: natur och kultur.
- Billhult, A. (2017). Kvantitativ metod och stickprov. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.99–109). Lund: Studentlitteratur AB.
- Dahlberg, K. (1997). *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Danielson, E. (2017b). Kvalitativ forskningsintervju. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.143–153). Lund: Studentlitteratur AB.
- Danielson, E. (2017a). Kvalitativ innehållsanalys. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.285–297). Lund: Studentlitteratur AB.
- Dionigi, A., & Canestrari, C. (2016). Clowning in Health Care Settings: The Point of View of Adults. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 473-488.
<https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1107>
- Edberg, A. K. (2014). Kognitiv svikt. I A. K. Edberg & H. Wijk (Red), *Omvårdnadens grunder Hälsa och ohälsa* (s.645–679). Lund: Studentlitteratur AB.
- Ehnefors, M., Ehrenberg, A. & Thorell-Ekstrand, I. (2014). *Nya VIPPS-Boken Välbefinnande, integritet, prevention, säkerhet*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Enskär, K. & Golsäter, M. (2014). Från barndom till ungdom - den växande människans omvårdnadsbehov. I F. Friberg & J. Öhlén (Red.), *Omvårdnadens grunder Perspektiv och förhållningssätt* (s.91–120). Lund: Studentlitteratur AB.
- Florin, J. (2014). Omvårdnadsbehov och omvårdnadsdiagnostik. I A. Ehrenberg & L. Wallin (Red.), *Omvårdnadens grunder Ansvar och utveckling* (s.79–108). Lund: Studentlitteratur AB.
- Fridlund, B., & Mårtensson, J. (2017). Kritisk incident teknik. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.155–165). Lund: Studentlitteratur AB.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105–112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>

- Hendricks R. (2012). Tackling indifference--clowning, dementia, and the articulation of a sensitive body. *Medical anthropology*, 31(6), 459–476.
<https://doi.org/10.1080/01459740.2012.674991>
- Henricson, M. (2017). Diskussion. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.411–419). Lund: Studentlitteratur AB.
- Henricson, M. & Billhult, A. (2017). Kvalitativ metod. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.111–117). Lund: Studentlitteratur AB.
- Inspektion för vård och omsorg. (2019). *Särskild boendeform för äldre (SoL)*. Hämtad 2021-04-07 från <https://www.ivo.se/tillstand/sol-och-lss-tillstand/sarskild-boendeform-for-aldre/>
- Kjellström, S. (2017). Forskningsetik. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.57–77). Lund: Studentlitteratur AB.
- Koller, D., & Gryski, C. (2008). The life threatened child and the life enhancing clown: towards a model of therapeutic clowning. *Evidence-based complementary and alternative medicine: eCAM*, 5(1), 17–25. <https://doi.org/10.1093/ecam/nem033>
- Kontos, P., Miller, K. L., Colobong, R., Palma Lazgare, L. I., Binns, M., Low, L. F., ... Naglie, G. (2016). Elder-Clowning in Long-Term Dementia Care: Results of a Pilot Study. *Journal of the American Geriatrics Society*, 64(2), 347–353. <https://doi.org/10.1111/jgs.13941>
- Kontos, P., Miller, K.-L., Mitchell, G. J., & Stirling-Twist, J. (2017). Presence redefined: The reciprocal nature of engagement between elder-clowns and persons with dementia. *Dementia*, 16(1), 46–66. <https://doi.org/10.1177/1471301215580895>
- Langius-Eklöf, A., & Sundberg, K. (2014). Känsla av sammanhang. I A. K. Edberg & H. Wijk (Red), *Omvårdnadens grunder- Hälsa och ohälsa* (s.53–67). Lund: Studentlitteratur AB.
- Linge, L. (2008). Hospital clowns working in paris-in synchronized communication with ailing children. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 3, 27-38. <https://doi.org/10.1080/17482620701794147>
- Mårtensson, J. & Fridlund, B. (2017). Vetenskaplig kvalitet i examensarbete. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.421–436). Lund: Studentlitteratur AB.
- Priebe, G. & Landström, C. (2017). Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar - grundläggande vetenskapsteorier. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod från idé till examination inom omvårdnad* (s.25–40). Lund: Studentlitteratur AB.
- Prince, M., Bryce, R., Albanese, E., Wimo, A., Riberio, W., Ferri, C.P. (2013). The global prevalence of dementia: A systematic review and metaanalysis. *Alzheimer's association*, 9(1), 63-75. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1016/j.jalz.2012.11.007>

- Rämngård, M., Carlson, E., & Mangrio, E. (2016). Strategies for diversity: medical clowns in dementia care - an ethnographic study. *BMC geriatrics*, 16(1), 152. <https://doi.org/10.1186/s12877-016-0325-z>
- Skoog, I. (2016). Dementia: Dementia incidence - the times, they are a-changing. *Nature reviews. Neurology*, 12(6), 316–318. <https://doi.org/10.1038/nrneurol.2016.55>
- Socialstyrelsen. (2016). *Din rätt till vård och omsorg En vägvisare för äldre*. Hämtad 2021-04-28 från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-5-5.pdf>
- Socialstyrelsen. (2017). *Vård och omsorg vid demenssjukdom- stöd för styrning och ledning*. Hämtad 2021-03-01 från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2017-12-2.pdf>
- Svensk Sjuksköterskeförening. (2017a). *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*. Hämtad 2021-03-04 från <https://www.swenurse.se/download/18.9f73344170c003062317be/1584025404390/kompetensbeskrivning%20legitimerad%20sjuksk%C3%B6terska%202017.pdf>
- Svensk sjuksköterskeförening. (2017b). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Hämtad 2021-03-11 från <https://www.swenurse.se/publikationer/icns-etiska-kod-for-sjukskoterskor>
- Svenskt Demenscentrum. (2020a). *Vad är demens?*. Hämtad 2021-03-03 från <https://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Vad-ar-demens>
- Svenskt Demenscentrum. (2020e). *Validation*. Hämtad 2021-04-28 från <https://demenscentrum.se/Arbeta-med-demens/Metoder-och-arbetsatt/Validation>
- Svenskt Demenscentrum. (2020b). *Vanliga symptom*. Hämtad 2021-03-11 från <https://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Symtom>
- Svenskt Demenscentrum. (2020d). *Väckta minnen | reminiscens*. Hämtad 2021-04-28 från <https://demenscentrum.se/Arbeta-med-demens/Metoder-och-arbetsatt/Reminscens>
- Svenskt Demenscentrum. (2020c). *Tio-vanliga-frågor*. Hämtad 2021-03-31 från <https://demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Vad-ar-demens/Tio-vanliga-fragor>
- The World Medical Association. (2021). *WMA Declaration of Helsinki - Ethical principles for medical research involving human subjects*. Hämtad 2021-03-17 från <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>
- Warren, B., & Spitzer, P. (2011). Laughing to longevity-the work of elder clowns. *Lancet (London, England)*, 378(9791), 562–563. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(11\)61280-4](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(11)61280-4)

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

Skulle du kunna berätta lite om hur du upplever clownbesöken?

Eventuella följdfrågor:

Hur upplevde du det clownbesöket?

Kan du beskriva ett clownbesök - Hur menar du då, utveckla, kan du ge exempel/beskriva?

Om "Det är positivt" Kan du förklara mer, hur kommer det sig att det var positivt?

Vad var det som var positivt?

Finns det andra situationer i vardagen där du sett detta?

Upplever du att clownerna påverkar ditt arbete med hyresgästerna?

Eventuella följdfrågor:

Påverkas din relation med hyresgästen?

Hur påverkar clownerna relationen?

Hur påverkar clownerna ditt arbete att identifiera resurser hos hyresgästerna?

Eventuella följdfrågor:

Kan du ge exempel på resurser som du ser hos hyresgästerna

Kan du ge exempel på hur resurserna kommer fram vid clownbesöken?

Kan du beskriva de resurserna?

Kan du beskriva på vilket sätt clownerna hjälper till att upptäcka resurser som inte ses i andra situationer?

Eventuella följdfrågor:

Kan du beskriva en sådan situation?

Kan du ge ett exempel på när en clown har upptäckt en resurs?

Kan man identifiera de resurserna på annat sätt? Hur gör ni när ni upptäcker resurser?

Eventuella följdfrågor:

Kan du beskriva en sådan situation?

Ser du några negativa effekter med clownbesöken?

Eventuella följdfrågor:

Kan du ge något exempel?

Är det något du vill berätta som du inte fått möjlighet att ta upp under intervjun?

Bilaga 2. Etikansökan till vårdverksamhet vid verksamhetsförlagt examensarbete (VFE) vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa

Etikansökan till verksamhetschef och vårdenhetschef vid Tre Stiftelser äldreboende.

Studiens syfte:

Syftet med studien är att *undersöka vårdpersonalens upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens.*

Studiens bakgrund:

Clowner som intervention är vanlig inom barnsjukvård, utomlands används den även inom äldreomsorg. Tidigare forskning har visat på positiva effekter hos personer med demens. Varför används inte denna intervention inom äldreomsorg i större utsträckning i Sverige?

Problemformulering

Kan clowner bidra till att hitta resurser hos personer med demens.

Metod:

Datansamling sker genom intervjuer med undersköterskor, sjuksköterskor samt verksamhetschef.

Datahantering

Ljudinspelning av intervjuer kommer transkriberas. Data kommer att koda och sparas på en USB-sticka. Kodnyckel till data kommer sparas på separat plats.

Information och samtycke

Information ges muntligt och skriftligt innan intervju, även samtycke inhämtas muntligt innan intervju.

Ansvariga för studien:

Ellen Danesjö
ellen.danes@gmail.com
0700492546

Patricia Johansson
patricia.johansson@gu.se
0766296903

Elin Siira
elin.siira@gu.se
0766185999

Nadia Axelsson
nadia.axelsson@trestiftelser.se
031-7042606

Godkännande av studien:

Undertecknad har gått igenom och tagit del av etikansökan och godkänner att studien genomförs vid vår verksamhet.

Vårdenhetschef vid Tre Stiftelser

.....
Datum

.....
Namnteckning

.....
Namnförtydligande

Verksamhetschef vid Tre Stiftelser

.....
Datum

.....
Namnteckning

.....
Namnförtydligande

Information till forskningspersoner i studien

Vi är två studenter som läser till sjuksköterska. I vårt examensarbete, ska vi intervjua vårdpersonal. Frågorna som ställs kommer beröra dina upplevelser av clownbesök, vi vill ha beskrivningar kring hur clownerna interagerar med de äldre och hur de påverkar dem samt hur det påverkar vårdpersonalens arbete. Syftet med studien är att undersöka vårdpersonals upplevelser om hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos äldre med demens.

Vad är det för projekt och varför vill ni att jag ska delta?

Clownbesök är vanlig inom barnsjukvård. Utomlands används den även inom äldrevård där tidigare forskning har visat på positiva effekter. Varför används inte denna intervention inom äldrevård i större utsträckning i sverige?

Du har blivit tillfrågad att delta i denna studie då vi fått information från din chef om att du har erfarenheter av clownbesök på Tre Stiftelser som är av värde för denna studie. Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avsluta ditt medverkande.

Syfte

Undersöka vårdpersonalens upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens.

Hur går studien till?

Information samlas in genom ca 30 minuter långa intervjuer som görs av två sjuksköterskestudenter från Göteborgs Universitet. Intervjuerna spelas in samt transkriberas. Materialet sammanställs, analyseras och publiceras i en uppsats.

Deltagande i studien kan leda till större förståelse för ämnet, förbättra arbetet med äldre som har demens samt göra dem mer delaktiga i vården.

Möjliga följder och risker med att delta i studien

Den insamlade informationen hanteras konfidentiellt och obehöriga kommer inte kunna ta del av den. När examensarbetet är godkänt kommer all data kasseras. Enligt bedömning föreligger inga risker i att delta i denna studie.

Ansvariga för studien:

Ellen Danesjö
Student
Sjuksköterskeprogrammet
Institutionen för vårdvetenskap och hälsa.
ellen.danes@gmail.com
0700492546

Patricia Johansson
Student
Sjuksköterskeprogrammet
Institutionen för vårdvetenskap och hälsa.

patricia.johansson@gu.se

0766296903

Elin Siira
Handledare
Doktorand Livssammanhang och hälsofrämjande vård
Institutionen för vårdvetenskap och hälsa
elin.siira@gu.se
0766185999

Nadia Axelsson
Kontaktperson
MAS, projektledare
Tre Stiftelser
nadia.axelsson@trestiftelser.se
031-7042606

Bilaga 3. Ansökan om etisk granskning av examensarbete Etikgruppen vid Institutionen för Vårdvetenskap och Hälsa.

Ansökan om etisk granskning av examensarbete Etikgruppen vid Institutionen för Vårdvetenskap och Hälsa

Studentarbeten skall genomföras under etiskt säkerställda former genom etisk granskning av studentarbeten:

För arbete som redan **omfattas av tidigare etikgodkännande och där inga förändringar har skett godkända projektplanen**, ange etikgodkännande datum och diarienummer (**obligatoriskt**):

Om man kryssar någon av nedanstående rutor behöver man fylla i hela ansökan och skicka till etikgruppen@fsh.gu.se

- Examensarbetet utgör 1) studie som berör **människa** och 2) innebär en **förändring** av ett redan godkänt projekt från Etikprövningsmyndigheten.
- • Examensarbetet berör 1) studie som berör **människa** och 2) godkännande från Etikprövningsmyndigheten **finns ej**
- • Examensarbetet utgör 1) studie som berör **människa** och 2) bedrivs **utomlands**
-

1.Handledare

Elin Siira, Doktorand, 0766185999

2. Student/-er

Patricia Johansson, Sjuksköterskeprogrammet, patricia.johansson@gu.se 0766296903

Ellen Danesjö, Sjuksköterskeprogrammet, gusdanesel@student.gu.se 0700462549

3. Titel

•

Vårdpersonalens upplevelser av hur clownen kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens.

4. Projektbeskrivning, syfte och frågeställningar

4:1 Tidigare forskning har visat att clowner har en positiv effekt på äldre personer med demens livskvalitet. Clownerna har bidragit till ökad interaktion samt aktivitet hos personer med demens. Forskning har även visat att clowner kan hjälpa vårdpersonal att förstå vårdtagaren. Studien ska därför efterforska hur clowner kan bidra till att hitta resurser hos vårdtagaren.

4:2 Beskriv studiens syfte och frågeställningar

Syfte: Undersöka vårdpersonalens upplevelser av hur clowner kan vara ett stöd i att identifiera resurser hos personer med demens.

Frågeställningar som kommer undersökas:

Hur clowner kan fungera som en bro mellan vårdpersonal och vårdtagare? Hur kan clowner hjälpa vårdpersonal att hitta resurser hos vårdtagare?

4:3 Beskriv förväntad betydelse av studien

Undersöka om clowner kan användas i större utsträckning och bidra till bättre hälsa samt livskvalite för äldre personer med demens.

5. Metod

5:1 Redogör för metoden inkl. proceduren, tekniken eller behandlingen

Datainsamling kommer att ske genom intervju. Intervjuerna sker på deltagarnas arbetsplats och de får själva välja lämplig lokal. Intervjun består av en intervjuguide med öppna frågor där vårdpersonalen får beskriva sina upplevelser av clownbesöken. Intervjuerna beräknas ta mellan 20–30 minuter.

Exempel på frågor är:

Skulle du kunna berätta lite om hur du upplever clownbesöken?

Hur påverkar clownerna ditt arbete att identifiera resurser hos hyresgästerna?

Upplever du att clownerna påverkar ditt arbete med hyresgästerna?

Deltagare kommer att få berätta fritt kring sina upplevelser. Utöver frågorna i Intervjuguiden kommer vi eventuellt ställa följdfrågor som: *Skulle du kunna berätta lite mer om...? Kan du ge ett exempel på...?*

Intervjun avslutas med frågan: *Är det något som du vill berätta om som du känner att du inte har fått möjlighet att ta upp under intervjun*

6. Datainsamling

6:1 Hur kommer undersökningsprocedurerna att dokumenteras

Ljudinspelning från intervjuerna kommer ske och transkriberas.

6:2 Hur kommer insamlad data att hanteras och förvaras

Insamlad data kommer aidentifieras samt kodas för att inte kunna kopplas till en fysisk person. All data som innehåller personuppgifter kommer hanteras enligt GDPR dataskyddsförordningen (SFS 2018:218) och personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Obehöriga kan ej ta del av datan då den sparas på en USB-sticka som förvaras säkert och låses in. Efter godkänt examensarbete överlämnas insamlad data till handledaren för

arkivering på institutionen enligt Göteborgs universitets riktlinjer och studenternas kopia raderas.

7. Etiska överväganden

7:1 Vilka risker kan ett deltagande medföra för de som ingår i studien

Enligt bedömning föreligger inga risker i att delta i studien, dvs. ingen risk för fysisk, psykisk eller integritetsmässig skada. Vi anser att inga risker föreligger eftersom data kommer kodas och deltagare därför hålls helt anonyma. Studien innehåller inga extra känsliga uppgifter. Deltagare informeras att deltagande i studien är frivilligt samt att de när som helst kan avbryta sitt deltagande i studien utan att ange anledning. Vi informerar även att deltagare kan välja avstå från att svara på frågor. Studien undersöker hälsofrämjande insatser och efterfrågar därför inte känslig information om patienters sjukdomstillstånd.

7:2 Vilken nytta kan ett deltagande medföra för de som ingår i studien

Större förståelse för ämnet. Kan bidra till att förbättra arbetsprocesserna samt göra patienterna mer delaktiga i vården.

7:3 Gör en värdering av förhållandet mellan risker och nytta av studien

Nytta bedöms överväga riskerna. Inga risker kopplat till fysisk, psykisk eller integritetsmässig skada. Det finns nytta med studien.

7:4 Beskriv hur studien har utformats för att minimera riskerna för deltagarna

Innan intervjun erhåller deltagarna information angående, studiens syfte, att deltagande är frivilligt, anonymt och att man när som helst kan avbryta deltagandet. Insamlad data kommer att kodas för att sedan sparas på en USB-sticka och låses in så att obehöriga inte kan komma åt den. Kodnyckeln sparas på separat plats. All data som innehåller personuppgifter kommer hanteras enligt GDPR dataskyddsförordningen (SFS 2018:218).

8. Information och samtycke

8:1 Hur, när och av vem tillfrågas undersökningspersonerna

Intervjupersonerna tillfrågas om att delta av kontaktperson på Änggården i samband med deras arbete. Etikansökan samt skriftlig information (FPI) om studien skickas till verksamhetschefen som skrivit under och förser deltagare med den skriftliga informationen innan intervjutillfället.

Information ges muntligt samt skriftligt av forskarna, innan varje intervjutillfälle som sker på deltagarnas arbetstid. Samtycke ges muntligt innan intervjun startat.

9. Registeruppgifter

Kommer studien att begära ut uppgifter från befintligt register?

Här avses alla typer av register som innehåller personuppgifter eller tidigare varit personuppgifter men senare avidentifierats.

Nej, gå vidare till fråga 10

Ja, beskriv punkt 9.1- 9.3

9:1 Beskriv hur samtycke säkerställs från personerna som lämnat uppgifter till registret.

9:2 Ur vilket eller vilka register kommer uppgifter att begäras

9:3 Vilka uppgifter kommer att begäras ut och varför

10. Redovisning av resultat

10:1 Hur och när planeras resultaten att offentliggöras

I form av uppsats. Studien är ett examensarbete som kommer att presenteras för lärare och studenter. Arbetet publiceras eventuellt på universitetets databas för uppsatser.

11. Datum och underskrift avHandledare och Studenter

Handledare

Student

Student

12. Bilaga

Bilaga 1: Skriftlig information till forskningsperson - utgå ifrån FPI-mall på Etikprövningsmyndighetens hemsida (obligatorisk)